

GİRİŞİMCİLİK ve TEKNOPARKLAR: Girişimciliğin Eski ve Yeni Yüzü

Emrehan Halıcı

Türkiye Zeka Vakfı Başkanı
Halıcı Grubu Yön. Kur. Başkanı
emrehan@halici.com.tr

“Girişim” sözcüğünün Latin kökenli dillerdeki gelişimi bugün çağdaş dünyada “girişimcilik” kavramını anlamak açısından esinleyicidir. İlk kez 15. yüzyılda eski Fransızca’da kullanıldığı düşünülen “entreprendre”, (Türkçe okunuşu “antrö-prandr”) o zamanın “devrimci burjuvazisi”ni de akla getirecek biçimde, fırsatları yakalama konusunda gözü kara, kalkışmaya hazır, tereddütsüz ve cesur anlamına geliyordu. [1] Bir anlamda, toplumun uyanık kişiler olarak da gördüğü bu yapıdakiler, olağan hayatı ve alışıldık yaşama pratiklerini yeni bir gözle görme ve gösterme bakımından diğer kişilerden daha becerikli, üstelik bu beceriden faydalanma ve giderek kişisel refahlarına katkı yapmak bakımından da eliçabuk bir tutum içindeydiler.

Tüccarlık, üstte özetlenen sıradışı yatınlıkların özellikle alma-satma işlerine odaklandığı pratikler anlamına gelmektedir. Eski girişimciler ya da kısaca tüccarlar, bu anlamda, arzu ve gereksinimleri farkeden, bir ölçüde çözümlen ve bunları karşılayacak unsurları bazen doğadan, bazen de başka uzak yörelerden toplayan, halkta bulunan değerlerle takasa sokan ve bu takas sürecinde karlı çıkmayı başaran kimselerdir. Tüccarlar böylece ortaçağdan bu yana, kalkışacak zamanı ve zemini

görme, bu türden fırsatları değerlendirme konusunda kentlere akın eden atalarının izinden yürümüşlerdir.

Tüccarlar ve ticari yatırımcılar, etkinliklerinin sonucunda aslen kendi kişisel ve yakın çevresel menfaatlerini öncelikli görmekte, ancak çoğu zaman bu kişilerin ivme kattığı değer değişimlerinden toplumun kalan kesimleri de dikkate değer bir fayda sağlamaktadır. [2] Bu açıdan değerlendirildiğinde bir tüccarın ya da ticari yatırımcının temel etkinliğinde kamusal fayda “olmazsa olmaz” bir unsur değildir. Bu unsur pek çok ticari yatırımcının etkinliğinde açığa çıkan bir “yan fayda”dır. Kimi zaman bu türden yan faydaların toplumu ilgilendirmek açısından son derece merkezi bir öneme sahip olduğunu görmek zor değildir; ancak böyle durumlarda bile tüccar ya da yatırımcıyı harekete geçiren temel itkinin toplumsal fayda olmadığını kabul etmek gerekecektir.

Belki de daha ilginç olan, çok uzun yıllardır piyasa denen yarı kaotik sistemin tam da bu çeşit bir “faydalı ben-güdümlülük” eğilimiyle işliyor olmasıdır. “Ben-güdümlülük” terimi olası bir “bencillik” kavramıyla karıştırmayı engellemek için

önerilmektedir. [3] Fırsatları bireysel ilgi ve arzularından yola çıkarak, bir anlamda kendileri için değerlendirenler, böyle yaparak topluma da faydalı olmakta, bir çeşit müştereklik ve bir aradalık için koşullar sürekli yinelenmektedir.

Bununla birlikte, girişimcilik kavramının özellikle endüstri devrimine doğru aldığı yeni şekle bakarsak, bu kavramla anlatılmak istenilenin basitçe tüccarlık ya da ticari yatırımcılık ile anlaşılamayacağını görürüz. Çünkü kavram, giderek, özendirilmesi gereken, eksikliğinden toplumca endişe duyulan ve sistematik olarak türemesi için çareler aranan bir dinamiğe dönüşmüştür. Bu dinamiğin oluşması, serpilmesi ve kendini sürekli yeniden üretmesi için de –tıpkı seracılık da olduğu gibi- “kendiliğinden doğarsa doğar” bir itki olmaktan çıkarıp, “tekrar ettirilebilir bir program”a dönüşmesi istenmiştir. Üstelik, klasik tüccarlık ya da esnafıktan farklı olarak, bu kez, girişimin salt bir kişi, bir kurum ya da bir çevre için değil, olanaklı en geniş insanlık katmanı ve en uzun gelecek için planlanması gündeme gelmiştir. [4]

Bilişim alanındaki gelişmelere bağlı olarak, girişimciliğin gerçekleşme koşullarında da önemli değişimler, gelişmeler ve olumlu yenilikler gündeme gelmektedir. Eskinin girişimciliği için üç temel unsur; toprak, sermaye ve işe koşulabilir emeğin varlığı, girişimcinin cesaret ve becerisinden bağımsız üç temel faktör olarak beliriyordu. Bir başka deyişle, eskinin risk alan, cesur ya da fırsatları yakalamayı bilen girişimcileri, tüm bu pozitif vasıflarına karşın toprak, sermaye ya da hükmedebilecekleri emek unsurlarından yoksunsa, tek başına girişimcilik becerileri dikkate değer iş büyüklükleri yaratamıyordu. Bu açıdan değerlendirildiğinde eskiden yeni zenginliklerin

türemesi –girişimcilere karşın- çok sık rastlanır bir şey değildi.

Bilişim alanındaki gelişmelerle bugünün girişimcisi için koşullar çok daha olumludur. Bugün küçük ya da büyük iş girişimleri için yukarıda saydığımız üç faktör de eskiye oranla önemini kaybetmiş, bunların yitirdiği değer tek başına “iş fikri” ve “girişimcilik” unsurlarına birikmiştir. Bugün iş geliştirme için gereken sermaye, işin niteliğine göre, kimi zaman son derece kolay bulunabilir bir miktara dönüşmüş, iş başlatmak ve sürdürmek için gereken emek, bilişim araçlarının sağladığı akıl almaz hız ve otomasyonla seyrelmiştir.

Tüm bu gelişmeler, bilgi ve bilişim devriminin sağladığı olanaklarla girişimcilik dünyası ve iş arenalarının demokratikleşmesi anlamına gelmektedir. Bugün dünya likit sermaye devleri arasındaki ilk 1000 şirketin neredeyse tamamı henüz 30 yıl önce henüz doğmamıştı bile; sermaye birikimleri aile geçmişlerinden intikal etmemiş, toprak ağalıkları ya da kitlesel emek kullanım olanakları olmamıştı. Bilişim çağının bu yeni girişimcileri için bu faktörler zenginleşmenin birer nedeni değil, belki sonucu olmaktadır. Yeni girişimcilik işte böyle bir demokratik fırsat eşitliği ortamında serpilmektedir.

Bugünün girişimcileri için “beyin gücü” ve “girişim ruhu” diğer tüm faktörlerden daha önemli bir ana faktör konumuna ilerlerken, bu ruhun yöneleceği iş alanları da eskiye oranla değişmiş, “inovasyon” (yenilik), “Ar-Ge” ve “buluş” gibi kavramlar girişimcilik temasının ayrılmaz parçaları olmuştur. Bu kavramların tamamında, daha önce sözünü ettiğimiz kamu yararı, demokratik koşulların kıymetini bilebilme, öngörü ve zamanın ruhunu kavrayabilme gibi seçkin niteliklere temas edilmektedir.

Çağdaş “teknopark” kavramı, işte burada kısaca özetlemeye çalıştığımız girişimcilik serüveninde şimdilik geline aşamalardan yalnızca biridir. Teknoparklar, girişim sözcüğünün ilk kez kullanıldığı yaklaşık 600 yıl öncesine göre, kamusal faydayı öne alma, sürdürülebilir gelişmeye katkı yapma ve –bazen- ticari açıdan iştah kabartıcı olmasa da yeni kavramlar, yeni ufuklar ve yeni dünyalar yaratma bakımından anlamlı fikirleri hayata geçirme seraları olmaya doğru evrilmektedir.

Teknoparklar girişimcilik kavramına düşülmüş önemli bir dipnottur; kuşkusuz, girişimciler teknoloji bölgelerinin hem içinde hem de dışında fikirler geliştirmeye, yatırımlar yapmaya, riskler almaya ve yenilikler icat etmeye devam edecektir; kuşkusuz ne kadar çoğalırca çoğalsın teknoparklar girişimcilerin sayısına yetişemeyecektir. Buna karşın, girişimi kavramak, onu ve onu doğuran koşulları en derinde doğru ifade edebilmek bundan böyle teknoparkların temel görevi olacaktır. Bu görev hakettiği ölçüde doğru ve titiz yapıldıkça, girişimciler insanlık için, gelecek için ve daha yaşanılabilir bir dünya için risk alacak, bu riskler toplumca sigortalanacak ve ürünler hep birlikte paylaşılacaktır.

REFERANSLAR

[1] OED: Online Etymology Dictionary, Retrieved 09.09.2005 from Web site <http://www.etymonline.com/>

[2] Tüccarların, yola çıkış amaçları arasında öncelikli sayılmasa da kamusal

faydaya yaptıkları katkıyı özetlemek bakımından: Bkz.

Thomas M. Doerflinger (1988) “A Vigorous Spirit of Enterprise: Merchants and Economic Development in Revolutionary Philadelphia”, Review author[s]: Marc Egnal *William and Mary Quarterly*, 3rd Ser., Vol. 45, No. 1 (Jan., 1988), pp. 193-195

[3] Ken S. Ewert (2006) “Moral Criticisms of the Market”, Retrieved 31 Ekim 2006, <http://www.self-gov.org/freeman/8903ewer.html>

[4] Bu gelişimi ana hatlarıyla özetleyen bir çalışma için: Bkz. Ders notları: Retrieved 31 Ekim 2006, <http://www.mne.psu.edu/lamancusa/Entreprepn/Module1/Lecture/Entre.doc>